

رباعیات حکیم خیام نیشابوری

بر اساس نسخه محمد علی فردوسی

خوشنویس: محمد مهدی منصور

انتشارات شینه

سرناسه	: خیام، عمرین ابراهیم، ۲۳۳ - ۱۴۵۱۷.
عنوان قراردادی	: رباعیات
عنوان و نام پدیدآور	: رباعیات حکیم خیام نیشابوری بر اساس نسخه محمدعلی فروغی / ترکیب خوشنویسی محمد مهدی منصور.
مشخصات نشر	: تهران: شبنه، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۱۱۲ ص.
شابک	: 978-964-94038-9-2
وضعیت فهرست نویسی	: فبا
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۵ق.
زبان	: فارسی، محمدعلی، ۱۲۵۲ - ۱۳۳۱.
شناسه افزوده	: منصور، محمد مهدی، ۱۳۵۶ - خوشنویس
شناسه افزوده	: ت ۱۳۹۱ ۱۲۴۶۲۵ PIR
رده بندی کنگره	: ۸۵۱/۲۳
رده بندی دیویی	: ۷۳۸۹۰۳
شماره کتابخانه ملی	

رباعیات خیام

خوشنویس محمد مهدی منصور

ناشر: شبنه

چاپ: عطا

لیتوگرافی: مهرشاد

صحافی: آفرینش

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۴۰۳۸-۹-۲

مرکز نشر: ۶۶۹۷۵۲۸۵ - ۶۶۴۸۲۲۲۶ (۰۲۱) - ۹۱۲۳۰۲۴۵۸

www.shinepub.ir

زندگی نامه خيام

امام غياث الدين ابوالفتح عمر بن ابراهيم خيام نيشابوری یکی از حکما و ریاضی دانان و شاعران بزرگ ایران در اواخر قرن پنجم و اوایل قرن ششم است. سال ولادت او دقیقا مشخص نیست. او در شهر نیشابور به دنیا آمد. به این علت به او خيام می گفتند چون پدرش به نقل خیمه دوزی مشغول بوده است.

وی دارای هوشی فوق العاده و حافظه ای نیرومند و قوی بوده است. او در دوران جوانی خود به فراگیری علم و دانش پرداخته به طوری که فلسفه نجوم و ریاضی به مقامات بلندی رسید و علم طب نیز مهارت داشته به طوری که گفته شد او سلطان سجرا که در زمان کودکی به مرض ابله گرفتار شده بود معالجه کرد. او به دو زبان فارسی و عربی نیز شاعری سرود و در علوم مختلف کتاب های بارز شایسته است. خيام از بزرگترین دانشمندان عصر خود به حساب می آید. و در زمان خود دارای آنچنان مقام و شهمه رتی بوده که معاصرانش وی را با القاب بزرگی ستوده اند.

حکیم خيام در زمان دولت سلجوقیان زندگی می کرد که قسرها و حکومت آنان از خراسان گرفته تا کرمان ری، آذربایجان و کشورهای روم، عراق وین و فارس را شامل می شد. او معاصر با حکومت آلپ ارسلان و ملکشاه سلجوقی بود. در زمان حیات خيام حوادث مهمی به وقوع پیوست از جمله جنگ های صلیبی، سقوط دولت آل بویه، قیام دولت آل سلجوقی.

خیام بیشتر عمر خود را در شهرنیشابور گذراند اما مدتی دوران حیات خود دوبار به قصد سفر از نیشابور خارج شد که یکی از این سفرها برای انجام دادن مراسم حج بود و سفر دوم به شهری و بخارا بوده است. خیام در علم نجوم مهارتی تمام داشت به طوری که گروهی از مجتهدین که با او معاشرت بودند در بنای ساختن رصدخانه سلطان ملک شاه سلجوقی همکاری کردند و همچنین خیام به درخواست سلطان ملک شاه سلجوقی تصمیم به اصلاح تقویم گرفت که به تقویم جلالی معروف است.

سرانجام شاعر بزرگ در سال ۵۱۷ ه. ق. در شهرنیشابور دارفانی را وداع گفت. اقبل از مرگ خود محل آرامگاه خود را پیش سبزی که در ده بود که نظامی عروضی در ملاقاتی که با وی داشته این پیشبینی را این طور بیان کرده که گویند درمغنی ما است که هر بهاری شمال بر من گل افشان می کند که نظامی عروضی بعد از چهار سال که از وفات خیام می گذشت به شهرنیشابور رفته و به زیارت مرقد این شاعر بزرگ رفته و با کمال تعجب دید که قبر او درست در همان جایی است که او گفته بود.

ویژگی‌های سخن

بیشترین شهرت خیام در زمینه ادبیات و شعر در رباعیات است چون رباعی های او بسیار ساده و بی آرایش و دور از تکلف و تصنع نوع زبان شعری است در عین آسایش و شال فصاحت و بلاغت است دارای معانی عالی و استوار است. در این رباعی ها خیام انکار فلسفی خود را به زیباترین شکل بیان می کند و این رباعی ها را غالباً در دنبال تفکرات فلسفی خود سروده و به همین علت است که خیام در زمان خود شهرتی در شاعری نداشته و بیشتر بعنوان حکیم و فیلسوف معروف بوده اما بعداً

که رباعی های لطیف و فیوض او شود شناسد نام او در شمار شاعرانی قرار گرفت که شهرت جهانی پیدا کرد و در خصوصیات دیگری که در اشعار خیاام نمودار است این است که بخش در کمال مسانت و سکینی است، ابل شوخی و مزاح نیست، با کسی کار ندارد چون او چکی است سطر، و بنال سخوری نیست و بهنکاسی که در اشعارش وقت می کنیم متوجه می شویم که افکار شعری او بر دو یا سه موضوع بیشتر نیست: با آوری مرک، تأسف بر ناپایداری بودن زندگی دنی اعتباری روزگار.

از میان شعرای بزرگ ایران کمتر کسی به اندازه خیاام است که شهرت جهانی داشته باشد چون اشعار او به زبان های مختلف ترجمه شده است.

مهر نغز آثار

آنچه که از آثار خیاام وجود دارد یا از وجود آسمان تاریخ نورستان ذکر کرده اند رساله و مقالاتی است که او در علوم مختلف نوشته است که عبارتند از: ۱- رساله ای در جبر و مقابله ۲- رساله ای در شرح اصول اقلیدس ۳- زیج ملک شاهی یا زیج جلالی ۴- رساله ای در طبیعیات ۵- رساله ای در وجود ۶- رساله فلسفی که در آن از حکمت الهی در آفرینش عالم و تکالیف مردم و عبادات بحث می کند ۷- رساله ای در اختلاف فصول و اقالیم ۸- نوزده نامه که درباره رسوم عیاد ایرانیان به ویژه تاریخ و آداب ایرانیان در روز عید نوروز است

۹- دیوان رباعیات

قرن خیام

چنانکه پیش از این گفته شد، قرن پنجم هجری، قرن توسعه علوم عقلی و نقلی بوده و در این قرن ریاضیات، نجوم، طب، ادبیات و مطالعات دینی به اوج خود رسید. باین حال، این قرن از توشیحات با اضطرابات، غرافه کوبی و غرافه پرستی و تعصبات خشک بهصورت محفوظ نبوده است. درست است که در این قرن یکی از بزرگترین مراکز علمی یعنی مدرسه نظامیه، در نیشابور و چند شهر دیگر فعال بود، اما از سبیل مدرسه نظامیه تنقشی خاص یعنی فقط پیروان مذهب شافعی، بنابه خواست خواجه نظام الملک، می توانستند بهره مند گردند. بنابراین تشریف آرا و عقاید و پرانندگی انکار و توسعه ادغام و غرافات نیشابور اندک نبود. از طرفی، این ابرشهر نیز، مثل سایر شهرهای خراسان، در طول قرن های سوم تا هفتم، بارها مورد تهاجم، ویرانی و آتش سوزی بوده و در دست سلسله های مختلف حکومتی، دست برد می شده است. تظاهرات عامیانه و قشری گری عوام در بروز روجیه پر خاشکری و انتقام های خیام بی تاثیر نبوده است و پدید است که انتقام های خود را فقط از طریق رباعی های شمس کی گرفت؛ و اگر در رباعی های دیگر وی رگه هایی از اعتقاد از آفرینش و ماوراء الطبیعه می بینیم، به نظر نگارنده این طور، نه به دلیل بی اعتقادی وی نسبت به عالم هستی است بلکه نوعی تغت و مقابله پیش و پاسخ بجنبش رباعی های عوامانه و قشری مآب های ماجر وجود بوده است.